

Girişimci Esnekliğine İlişkin Küresel Araştırma Trendlerinin Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis Of Global Research Trends On Entrepreneurial Resilience

Eda TELLİ*

ÖZ

Bu çalışmada, girişimci esnekliği alanındaki üretkenliği tanımlamak amacıyla ilgili akademik literatürü bibliyometrik analiz yöntemiyle ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla, SCOPUS veri tabanından ulaşılan 108 adet makale türündeki yayın analizlere dâhil edilerek betimsel ve bibliyometrik analiz yöntemleriyle incelenmiş ve VOSviewer haritalama yöntemiyle de görselleştirilmiştir. Analiz neticesinde en fazla yayının 32 çalışma ile 2022 yılında yapıldığı, Sustainability (Switzerland) dergisinin girişimci esnekliği alanında en üretken dergi olduğu, en üretken on yazar içinde Alshebami, A. S.'nin ilk sırada yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde ortak-yazarlık bağlantısının en fazla olduğu ülkenin Birleşik Krallık olduğu, en sık kullanılan anahtar kelimenin "girişimci esnekliği" olduğu ve ayrıca Covid-19, kriz, pandemi ve girişimcilik niyeti gibi anahtar kelimelerin son yıllarda yaygın olarak kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bibliyografik eşleşme analizi sonucunda 186 atıf ile Bulluogh, A. & Renko, M. (2013)'nin, 143 atıf ile Branicki, L.J. ve ark. (2018)'in ve 92 atıf ile Corner, P.D. ve ark. (2017)'nin çalışmalarının birlikte en çok atıf alan çalışmaları olduğu ve en çok atıf alan ülkenin Yeni Zelanda (289 atıf sayısı) olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda bu çalışma ile, girişimci esnekliği literatüründeki küresel eğilimi ortaya koyarak bu konuda ileride çalışma yapacak araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ANAHTAR KELİMELELER

Girişimci Esnekliği, Bibliyometrik Analiz, Scopus Veritabanı

ABSTRACT

In this study, it is aimed to reveal the relevant academic literature by bibliometric analysis method in order to define productivity in the field of entrepreneurial resilience. For this purpose, 108 article types of publications accessed from the SCOPUS database were included in the analysis, examined with descriptive and bibliometric analysis methods and visualized with the VOSviewer mapping method. As a result of the analysis, it was concluded that the most publications were made in 2022 with 32 studies, Sustainability (Switzerland) journal is the most productive journal in the field of entrepreneurial resilience and Alshebami, A. S. ranks first among the ten most productive authors. Similarly, it has been revealed that the country with the highest number of co-authorship connections is the United Kingdom, the most frequently used keyword is "entrepreneurial resilience" and keywords such as Covid-19, crisis, pandemic and entrepreneurial intention have been widely used in recent years. As a result of the bibliographic-coupling analysis, Bulluogh, A. & Renko, M. (2013) with 186 citations, Branicki, L.J. et al. with 143 citations. (2018) and Corner, P.D. with 92 citations. et al. (2017) are the most cited studies together and the country with the most citations is New Zealand (289 citations). In line with the findings obtained, it is thought that this study will contribute to researchers who will study this subject in the future by revealing the global trend in the entrepreneurial resilience literature.

KEYWORDS

Entrepreneurial Resilience, Bibliometric Analysis, Scopus Database

Makale Geliş Tarihi / Submission Date 13.06.2023		Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance 05.10.2023	
Atıf	Telli, E. (2023). Girişimci Esnekliğine İlişkin Küresel Araştırma Trendlerinin Bibliyometrik Analizi. <i>Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi</i> , 26 (2), 357-369.		

* Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Ağlasun Meslek Yüksekokulu, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Maliye Programı, edatelli@mehmetakif.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0353-2507

GİRİŞ

Örgütlerin faaliyet gösterdiği çevresi ve iş alanlarına ait yaşanan değişimler pek çok fırsat ve tehdidi beraberinde getirmektedir. Örgütleri etkileyecek olan bu gelişmelerin yakından izlenmesi, bilgi toplanması ve analizi gibi faaliyetlerle olası riskleri göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Özellikle yeni girişimlerin uzun dönemde hayatta kalması için stratejik planlar bu çevresel zorluklara, engellere ve stresli durumlara karşı yol haritası olabilecektir. Ayrıca girişimcilerin ihtiyaç duyulan ve istenen mal ve hizmetlerin sunulmasını sağlayan ekonomik aktörler olması ve ekonominin çarklarını döndüren unsurlardan biri olması nedeniyle bu noktada önemli bir rol üstlenmektedir (Bullough & Renko, 2013). İşte bu noktada iş dünyasında yaşanan değişimler ve bunun beraberinde getirdiği belirsizlikler ile beklenmedik zorluklar karşısında girişimcinin sahip olduğu esneklik yeteneği, girişimcilik potansiyelinin ve kapasitesinin geliştirilmesini sağlaması adına oldukça önemlidir (Savolainen ve ark., 2016).

Esneklik kavramı örgütsel anlamda, bir sistemin streslere, zorlanmalara, ani şoklara ve olağanüstü taleplere yanıt olarak uyum sağlama ve değişme yeteneği olarak tanımlanabilir (Stanickova & Melecký, 2018). Bu bağlamda, girişimcilerin başarılı olabilmeleri ve özellikle de örgütü etkileyen belirsiz çevre koşulları (kriz, salgın gibi) gibi zorlu durumlarda fırsatları yakalayabilmesi, uzun dönemde hayatta kalabilmesi ve bu zorlukları iyi yönetebilmesi için girişimci esnekliği ön koşul olduğu söylenebilir. Dolayısıyla esneklik, olumsuz koşullara rağmen hayatta kalabilen ve hatta gelişme yolunda olan işletmeler için (örneğin kriz öncesine kıyasla) yetenekler yaratmayı (Mohammadifar ve ark., 2022) ifade eden ve esnekliğin zamanla ve deneyim ile öğrenilen bir yapıyı vurguladığı söylenebilir (Gülbahar, 2020). Öte yandan ilgili literatür incelendiğinde “resilience” kavramı pek çok disiplinde dayanıklılık, esneklik, toparlanabilme, uyum sağlama, sağlamlık gibi karşılıklara gelen farklı şekillerde kullanıldığı görülmektedir (Gerçek ve Yılmaz Börekçi, 2019). Özellikle elastikiyet, esneme (yani başlangıç durumuna geri dönebilme) anlamında “flexibility” kavramının çalışmalarda sık olarak kullanıldığı söylenebilir. Ancak “resilience” kavramı değişimi, dönüşümü, sürdürülebilir olma ve yenilenme özelliklerini kapsayan bir anlayışı yansıttığı ifade edilmektedir (Yılmaz Börekçi ve Gerçek, 2018). Bu bilgiler doğrultusunda bu çalışmada girişimci esnekliği kavramı olarak “entrepreneurial resilience” İngilizce karşılığı kullanılmıştır.

Böylece çalışmada son yıllarda önemi gittikçe artan bir konu haline gelen girişimci esnekliğine ilişkin küresel eğilimi bibliyometrik analiz yöntemiyle ortaya koyabilmek ve yerli literatürde gelişmekte olan bir kavram olması nedeniyle de bu çalışmayla kuramsal çerçevesini oluşturmak amaçlanmıştır. Bu anlayıştan yola çıkarak, öncelikle konunun kavramsal çerçevesi genel hatlarıyla sunulmuş ardından araştırma yöntemi ve bulgular açıklanmış ve sonuç kısmında ise konunun genel değerlendirilmesi verilmiştir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Girişimci esnekliği teorik olarak, girişimin hayatta kalmasını, devamlılığını veya başarısını garanti altına almak için girişimcinin özellikleri veya yetenekleri üzerine inşa ettikleri ve geleceğe yönelik bir bakış açısı ile buna uyum sağlayacağı dönüşümün dinamik bir süreci olarak, zorlu durumlar karşısında stratejik bir tepki olarak kavramsallaştırılmaktadır (Santos ve ark., 2023). Diğer bir ifadeyle, girişimcilik literatüründe esneklik, girişimcinin bir kişilik özelliği olarak ya da girişimcinin yaşam deneyiminin bir sonucu olarak açıklanmaktadır (Bernard & Barbosa, 2016). Dolayısıyla girişimci esnekliği, içsel özellikler ile (bireyin kimliğinin gelişimi, güç ve kontrol deneyimleri, kültürel geleneklere bağlılık gibi) dışsal faktörlerin kombinasyonu (maddi kaynaklara erişim gibi) ile ilgili bir özelliktir. Bu yüzden de girişimci esnekliğinin yalnızca içsel veya kişisel özelliklere göre değil, aynı zamanda yapısal veya dışsal faktörlere ve bunların dinamik etkileşimlerine de bağlı olarak geliştiği söylenebilir (Zehrer & Leiß, 2019). Girişimci esnekliği kavramsal olarak, yalnızca baskı ve çevresel değişkenlere cevap vermeyi değil, tüm riskleri hesaplayacak şekilde öğrenmeyi ve bunlara yanıt verme konusunda azim ve isteklilikle stratejik hedeflere ulaşan bir gelecek vizyonuna göre uyum sağlayan ve aynı zamanda başarısızlıklarla yüzleşmek için de bir dizi iç veya dış değişkenden ve kişisel yeteneklerden etkilenen karmaşık bir yapıyı temsil etmektedir (Corner ve ark., 2017). Bu bağlamda girişimci esnekliği, işletme sahiplerinin istikrarsız ve öngörülemez olaylara ve pazarın karmaşık koşullarına rağmen ilerlemesine yardımcı olan dinamik bir uyum sağlama süreci olarak açıklanabilir (Rezaei-Moghaddam ve ark., 2021).

Yönetim ve organizasyon araştırmalarında esneklik kavramını kullanan çok sayıda çalışma olmasına rağmen, esneklik kavramının girişimcilik araştırmalarında nispeten yeni olduğu ve çalışmaların daha çok girişimcilik esnekliği için önemli olan bireysel faktörlere, dışsal faktörlere ve esneklik sürecine odaklanılan yönünü ortaya koyduğu söylenebilir (Duchek, 2018: 433). Esneklikle ilgili girişimcilerin kaynak kullanımında güven, yaratıcılık, tutum ve iyimserliği ortaya koyan ve aynı zamanda bilgi, beceri ve yetenekleriyle gelecekteki belirsizlikleri yönetebilmesi için sonradan kazanabileceği bir gelişim süreci olarak ifade edilen

çalışmalar söz konusudur (Sari ve ark., 2022). Küresel kriz sırasında girişimcilik dayanıklılığı ve öz yeterliliğin küçük işletmeler üzerindeki etkisinin incelendiği bir çalışmada, girişimci esnekliğinin örgütün karşılaştığı zorluklara karşı olumlu bir uyum sağlama özelliğini yansıttığını ortaya koymuştur (Sharma & Rautela, 2022). Bir başka çalışmada ise, girişimci firmaların pandemiler gibi krizlere karşı esnekliğini artırmaya odaklandığını (Bürgel ve ark., 2023) ve yine esnekliğin yeni iş kurmanın zorluklarıyla başa çıkmalarına imkân sağladığı (Sun ve ark., 2011) ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra durgunluk veya örgütsel düzensizlikler gibi zorlu ve olumsuz durumlardan çıkılabilmesi konusunda girişimci esnekliğinin rolüne odaklanılan çalışmalar da söz konusudur (Nasser, 2021: 76). Girişimci esnekliğine ilişkin Candeias Fernandes ve Franco (2022)'nin çalışmasında, Web of Science (WoS) veri tabanını kullanılarak girişimci esnekliği ile farklı işbirliği biçimleri arasındaki kesişimini ortaya koyan literatürün sistematik bir analizi sunulmuştur. Çalışma sonucunda literatürün geliştirilmesine katkıda bulunabilecek araştırmaların ana hatlarının ortaya çıkmasına olanak sağlayan bir yapı ortaya koyulmuştur. Purnomo ve ark. (2021)'nin çalışmasında ise, Covid-19 krizinin iş çevresi ve iş modelleri üzerine olan etkisinde girişimcinin rolü incelenmiştir. Çalışma, girişimcilerin beklenmedik durumlarla karşılaştığında iş modellerini bu durumlara uyarlamayı vurgulayan ve böylece girişimcilerin esneklik kabiliyetini öne çıkaran bir anlayışa dikkat çekmektedir.

Girişimci esnekliği ile ilgili yerli literatür araştırıldığında ise çok fazla çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Esneklik ve girişimcilik kavramlarını birlikte ele alan girişimcilik alanında çalışmalara rastlanılmakla birlikte, girişimci esnekliğini inceleyen özellikle yerli literatürde boşluklar bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle hem kavramsal olarak girişimci esnekliği anlayışının çerçevesinin çizilmesi adına söz konusu bu boşluğun doldurulması hem de işletme çevresi açısından ele alındığında bu konudaki çalışmaların gelişim yönünü tespit etmek bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Aynı zamanda yerli literatür için girişimci esnekliği alanıyla ilgili ileride yapılacak çalışmalarda araştırmacılara yön verebilen rehber niteliği taşıması bir diğer amacını oluşturmaktadır. Bu anlayıştan yola çıkarak bu çalışmada, literatür taraması ile konunun kavramsal yapısı ortaya konulmuş ve sonrasında SCOPUS veri tabanından elde edilen verilerle VOSviewer programı kullanılarak görsel haritalama yapılmıştır. Böylelikle incelenen dönem içerisinde girişimci esnekliği alanında yapılan araştırmaların ne yöne evrildiği, trendleri ve mevcut ve gelecekteki araştırmalar için olası tartışmaları kapsamlı bibliyometrik analizi sunulmaya çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Etik İzinleri

Çalışmadaki veriler çevrimiçi erişime açık bir veri tabanında yer alan dokümanların bir program aracılığı ile incelenmesiyle elde edildiğinden Etik Kurul İzni gerektirmemektedir.

2.2. Veri Kaynağı ve Araştırma Stratejisi

Bu çalışmada, girişimci esnekliği alanındaki çalışmaların incelenerek bibliyometrik analizinin yapılması amaçlanmaktadır. Veri kaynağı olarak SCOPUS veri tabanı kullanılmıştır. Bibliyometrik araştırmalarda Scopus, Web of Science, CiteSeer, Google Scholar ve MEDLINE gibi web tabanlı online ortamlardaki veri tabanları kullanılan ortak veri kaynaklarıdır (Cobo ve ark., 2015). Bu araştırmada 2013-2023 yılları arasında yer alan 108 adet makale bibliyometrik analiz ile incelenmiştir. Bu kapsamda, girişimci esnekliği araştırmalarının hangi yıllarda yapıldığı, bu alanda araştırma yapan yazarları, ülkelere göre dağılımı, en üretken dergileri, en üretken yazarları, en çok kullanılan anahtar sözcükleri ve bibliyografik eşleşme gibi ilişkileri inceleyerek konuya ilişkin bir çerçeve çizilmiştir. Buna göre araştırmada kullanılan arama sorgusu şu şekilde yapılmıştır:

TITLE-ABS-KEY ("entrepreneurial resilience") AND (LIMIT-TO (DOCTYPE , "ar")) AND (LIMIT-TO (LANGUAGE , "English"))

Bu bağlamda arama özet, başlık ve anahtar kelimelerde gerçekleştirilmiştir. SCOPUS veri tabanında yapılan taramada, ilgili çalışmaları belirlemek için "entrepreneurial resilience" anahtar kelimesi kullanılmıştır. Arama yapılırken kelimenin farklı biçimlerinin (isim, sıfat, tekil, çoğul hali gibi) dikkate alınması çalışmanın amacını doğru olarak yansıtmaya açısından önemlidir. Bu nedenle "girişimci esnekliği" kavramını karşılayan haliyle arama yapılması uygun görülmüştür. Yapılan literatür taraması sonucunda girişimci esnekliği alanıyla ilgili çok fazla çalışmaya rastlanılmamış olması ve en fazla sayıda veriye ulaşmak amacıyla ilk tarama süreci filtreleme yapılmadan anahtar kelime ile ilgili tüm yıllarda, tüm yayın türlerinde ve tüm dillerde gerçekleştirilmiştir. İkinci taramada çalışmanın kapsamı doküman türü açısından makaleler ve dil olarak İngilizce ile sınırlandırılmıştır. Bu şekilde analiz 108 adet makale üzerinden gerçekleştirilmiştir. Yayınları sınıflandırmak amacıyla da toplam atıf (TC), h-indeksi, CiteScore, yayıncı gibi bibliyometrik ölçütler kullanılmıştır.

2.3. Bilimsel Haritalama

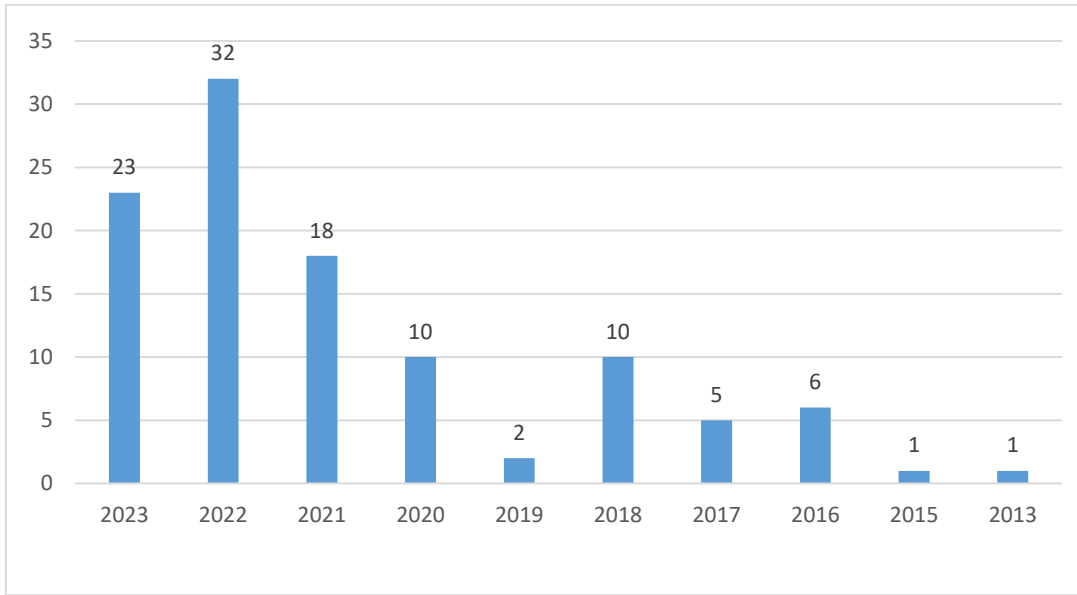
Bibliyometrik araştırmalar hangi verileri kullanıldığına bağlı olarak atıf analizi, ortak atıf analizi ve bibliyografik eşleşme ve anahtar kelime için ortak kelime analizi gibi çeşitli yaklaşımlar içermektedir (Abbas, Jusoh, Mas'od & Ali, 2020). Aynı zamanda bir konunun mevcut durumunu ve gelişimini sunmak ve gelecekteki araştırmaları geliştirmek için kullanılan grafik gösterimlere ve istatistiksel tablolara dayalı bir dizi ölçüm içeren araştırmalardır (Borges ve ark., 2022). Bilimsel haritalama veya bibliyometrik haritalama ile disiplinlerin, alanların, uzmanlıkların ve bireysel belgelerin veya yazarların birbiriyle ilişkisini ortaya çıkarmaya çalışılmaktadır (Cobo ve ark., 2011). Dolayısıyla bu çalışmada girişimci esnekliği ile ilgili çalışmalara yönelik kapsamlı bir anlayış geliştirmek adına betimsel ve bibliyometrik analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır. Çalışmada kullanılan veri seti, Web of Science veri tabanına göre daha geniş kapsamlı veri tabanlarından biri olan (Çinbilgel ve Ergün, 2022) SCOPUS veri tabanından elde edilmiş olup 18.09.2023 tarihine kadar yayımlanan makalelerden derlenmiştir. Çalışmada 2023 yılı da dâhil olmak üzere 108 veri ile analiz yapılmıştır. Bibliyometrik haritalar oluşturmak ve görüntülemek için VOSviewer programı (Van Eck & Waltman, 2010) kullanılarak analizler yapılmış ve yorumlanmıştır.

2.4. Analiz ve Bulgular

Girişimci esnekliği kavramıyla ilgili SCOPUS veri tabanı kullanılarak erişilen 108 veri yıllara, ülkelere, en üretken dergi ve yazarlara, ortak anahtar kelimelere ve doküman temasıyla bibliyometrik eşleşmeye göre betimleyici ve bibliyometrik analize tabi tutulmuştur.

Girişimci esnekliği ile ilgili bilimsel çalışmaların başlıklarına, özetlerine ve anahtar kelimelerine bakılarak 18 Eylül 2023 tarihine kadar SCOPUS veri tabanında yapılan sorgu neticesinde 2013-2023 dönemine ait kavramla ilgili toplam 108 adet yayın yapıldığı görülmüştür. Bu yayınların yıllara ilişkin dağılımı Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Girişimci Esnekliği Çalışmalarının Yıllara Göre Dağılımı

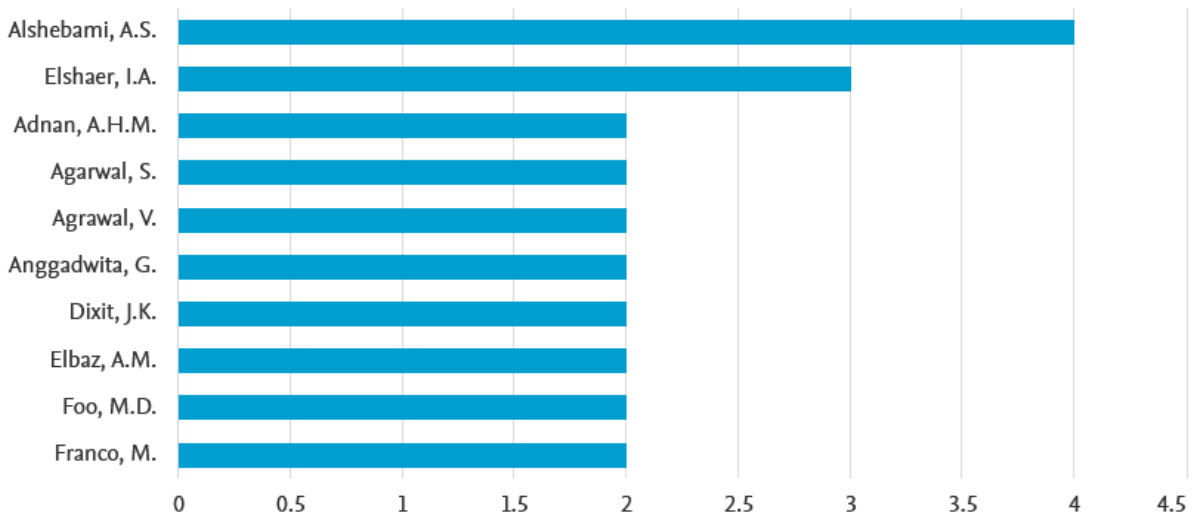
Şekil 1'e göre, girişimci esnekliği konusuna ilişkin çalışmaların 2013 yılında yapılmaya başlandığı görülmektedir. 2013 yılında 1 yayın, 2014 yılında yayın yapılmadığı, 2015 yılında 1 yayın, 2016 yılında 6 yayın, 2017'de 5 yayın, 2018'de 10 yayın, 2019'da 2 yayın ve 2020'de ise 10 adet yayın yapılmıştır. Makale türünde yayının en fazla 2022 yılında (32 adet), onu takiben 2023 yılında (23 adet) ve 2021 yılında (18 adet) yapıldığı görülmektedir. Tabloya göre, girişimci esnekliğini ifade eden yayınların 2013 yılında başladığı ve dolayısıyla çalışmaların başlangıcının yakın tarihlere dayandığı yorumu yapılabilir. 2023 yılında çalışmaların bir önceki yıla nazaran düşük seviyelerde olması henüz takvim yılının tamamlanmadığı olarak gösterilebilir. Bu çerçevede konunun yönetim alanında yeni yaklaşımlardan biri olması ulaşılan sonuçları açıklayabilmektedir.

Tablo 1: Girişimci Esnekliği Çalışmalarında En Üretken İlk Beş Dergi

Dergi	TC	CiteScore2022	Yayıncı
Sustainability (Switzerland)	281.274	5.8	Multidisciplinary Digital Publishing Institute (MDPI)
Frontiers in Psychology	91.802	4.5	Frontiers Media S.A.
Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies	1.129	6.5	Emerald Publishing
Entrepreneurship Theory and Practice	3.238	17.2	Wiley-Blackwell
International Journal Of Entrepreneurial Behaviour and Research	3.660	9.9	Emerald Publishing

*TC(total citation) : toplam atıf

Tablo 1'e göre araştırma bulguları, girişimci esnekliği çalışmalarıyla ilgili en üretken ilk beş dergi olarak seçildiğini ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle, girişimci esnekliği konusuyla ilgili en fazla makalenin Sustainability (Switzerland)'te yayınlandığı dolayısıyla en üretken dergi olarak ilk sırada olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan yayıncı özelinde Emerald Publishing toplamda iki dergi ile diğerlerinden daha fazla dergi yayınladığı ve sıralamada ilk üç dergi yayıncısı içinde yer aldığı görülmektedir. Dergilerin toplam atıflarına bakıldığında 2019-2022 yılı yine en çok atıf alan dergi 281.274 ile Sustainability (Switzerland) olduğu görülmektedir. Onu takiben Frontiers in Psychology 91.802 atıf ile ikinci sırada yer almaktadır. Dergilerin etkinliğinin değerlendirilmesinde bazı metrik ölçütler kullanılmaktadır. Bu bağlamda CiteScore 2022 tarafından yayınlanan rapora göre, iki derginin CiteScore'u 9.9 ve üzerindeyken, diğer üç derginin 6.5 ve altında olduğu görülmektedir (Tablo 1). Entrepreneurship Theory and Practice (17.2) en yüksek CiteScore'a sahip dergi olarak karşımıza çıkmaktadır. Onu takiben International Journal Of Entrepreneurial Behaviour and Research dergisi (9.9) ikinci sırada yer almaktadır. CiteScore 2022, dergideki yayımlara ilişkin 2019-2022'de alınan alıntılarının 2019-2022'de yayınlanan yayın sayısına bölünmesiyle hesaplanır. (Bkz. https://service.elsevier.com/app/answers/detail/a_id/14880/supporthub/scopus/). Bundan dolayı çalışmada toplam atıflar (TC) berirlenirken Scopus veritabanından 2019-2022 yıllarındaki atıflar baz alınmıştır. Bu bilgiye göre girişimci esnekliği alanında en üretken derginin, toplam atıflar açısından incelendiğinde de diğerlerine kıyasla yüksek düzeyde olduğu yorumu yapılabilir.

Şekil 2: Girişimci Esnekliği Çalışmalarının Yazarlara Göre Dağılımı

Şekil 2, girişimci esnekliği konusuna yönelik en fazla yayın yapan ilk on yazarı göstermektedir. Buna göre, girişimci esnekliği alanında Alshebami, A. S. 4 yayın, Elshaer, I. A. ise 3 yayın ile ilk iki sırada yer almaktadır. Diğer yandan ilk on yazar içinde girişimci esnekliği konusuna yönelik çalışmalar yapan diğer yazarların ise 2

adet yayın yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır. Şekil 2'ye göre, girişimci esnekliği ile ilgili yapılan yayın sayısı ağırlığının görece az olduğu görülmektedir. Bu durum konunun yönetim bilimleri için yeni bir yaklaşım olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ancak konuyla ilgili ileride yapılacak çalışmalarla birlikte makale türündeki yayın sayısının artacağı düşünülmektedir.

Tablo 2: Girişimci Esnekliği Çalışmalarında En Üretken Yazar Listesi

Yazarlar	Scopus Yazar ID	Yazarların ilk yayın yılı*	h-index	Toplam atıf	Bağlı Olduğu Kurum	Ülke
Alshebami, A. S.	57211347764	2019	11	300	King Faisal University	Suudi Arabistan
Elshaer, I. A.	56463036200	2016	15	803	King Faisal University	Suudi Arabistan
Adnan, A. H. M.	6602145244	2001	6	106	Universiti Teknologi MARA	Malezya
Agarwal, S.	56865149900	1992	11	485	GLA University	Hindistan
Agrawal, V.	57190608115	2016	11	324	GLA University	Hindistan
Anggadwita, G.	56540008500	2015	12	691	Telkom University	Endonezya
Dixit, J.K.	57201777223	2018	7	138	GLA University	Hindistan
Elbaz, A.M.	57194497790	2017	12	459	University of Sadat City	Mısır
Foo, M. D.	7003987909	1999	33	4,502	Nanyang Business School	Singapur
Franco, M.	35077108600	1999	28	2,447	Universidade da Beira Interior	Portekiz

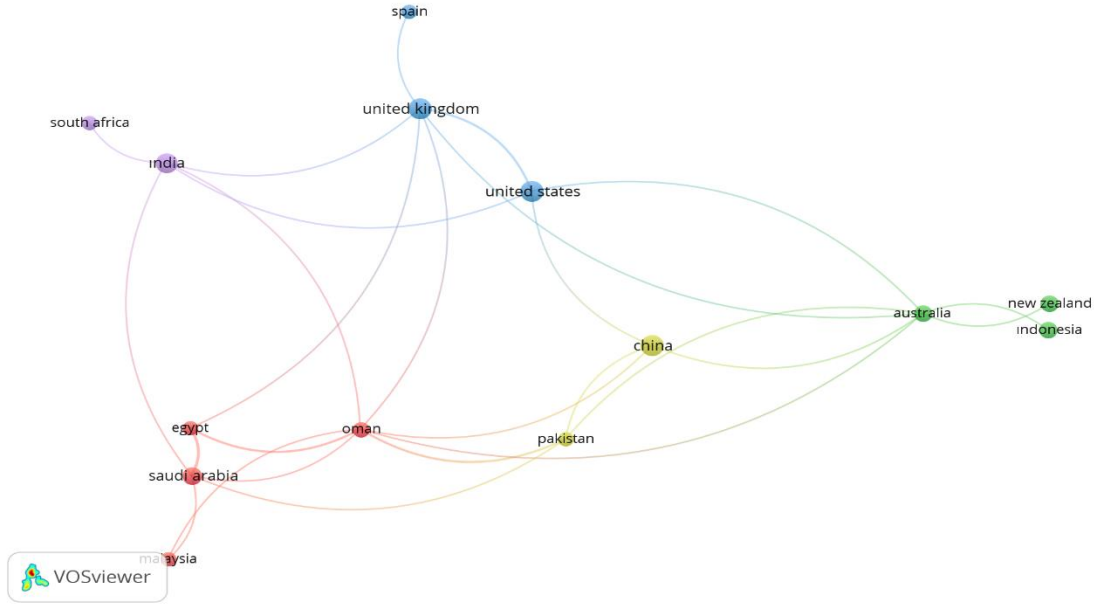
* “Yazarların ilk yayın yılı” bilgisi girişimci esnekliği konusuyla yapmış oldukları ilk yayın ile ilgili olmayıp, analizin yapıldığı dönemde veritabanından ulaşılan yazarlara ait ilk yayın yılını göstermektedir.

Tablo 2, girişimci esnekliği alanında öne çıkan ilk on yazarı göstermektedir. Tabloya göre, ülke dağılımlarına bakıldığında Hindistan üç yazar, Suudi Arabistan iki yazar, Mısır, Singapur, Portekiz ve Endonezya tek yazarla dağılım göstermektedir.

Öte yandan Tablo 2’de yazarların üretkenlikleri ile ilgili toplam atıf sayıları ile etkinliğini gösteren h-indeksi bulguları da verilmiştir. Buna göre Foo, M. D. yayın yapmaya başladığı 1999 yılından itibaren en fazla toplam atıfa (4,502 atıf) ve diğer yazarlar içinde en yüksek h-indeksine sahip (33 h-indeksi) olduğu görülmektedir. Öte yandan çalışmanın analizinin yapıldığı tarihte Scopus veritabanından elde edilen sonuca göre, toplam atıf sayısı en fazla (2,447) ve en yüksek h-indeksine (28 h-indeksi) sahip ikinci yazar olan Franco, M. olmasına rağmen, her iki yazarında girişimci esnekliği konusuyla ilgili 2 adet çalışmasının olduğu dikkat çekmektedir.

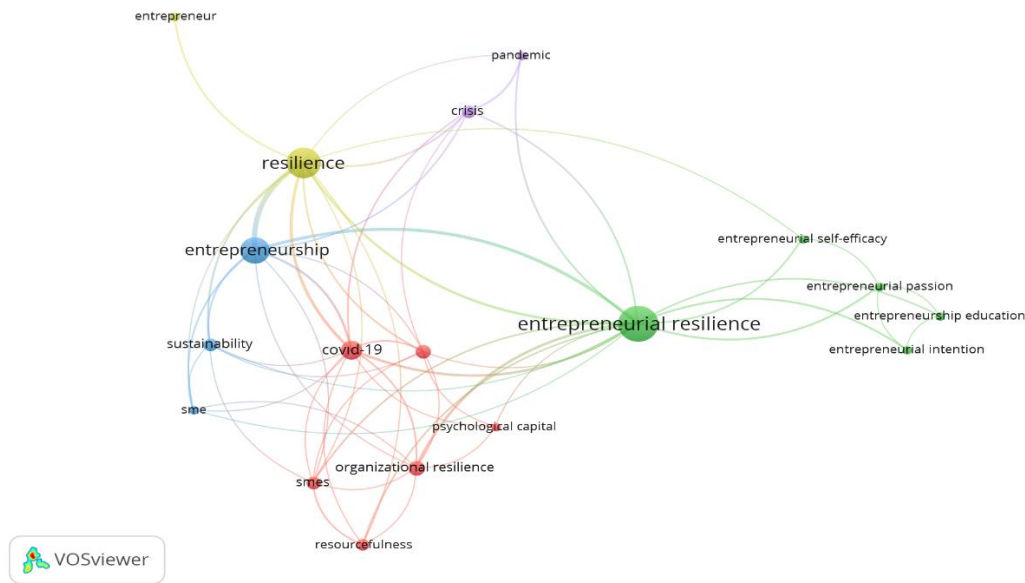
Bibliyometrik analiz kapsamında WOSviewer programı aracılığı ile yapılabilen pek çok analiz türü vardır. Bu analizlerden biri ortak-yazar analizi (Co-authorship analysis) dir. Ortak-yazar analizinde, veri setindeki çalışmaların yazarlar, yazarların çalıştığı kurumlar ve yazarların kurumlarının bulunduğu ülkeler arasındaki bağlantı ağlarını görselleştirmesi yapılmaktadır. Bu doğrultuda girişimci esnekliği konusuyla ilgili 108 veri seti üzerinden yapılan ortak-yazarlık bağlantısının ülkeler bağlamında ağ haritası Şekil 3’te verilmiştir. Buna göre, girişimci esnekliği ile ilgili yapılan çalışmalarda ülkeler bakımından ortak yazarlık ağını belirlemek için bir ülkenin asgari çalışma sayısı beş, bir ülkenin asgari atıf sayısı üç olarak seçilmiştir. Bu bağlamda, eşik değeri karşılayan ülke sayısı 14 olarak tespit edilmiştir. Analiz sonucunda, beş farklı renkli küme oluşmuştur. Böylece doküman sayısı bazında sıralamayla Birleşik Krallık 7 toplam bağlantı gücü ile öne çıkmaktadır. Birbirine yakın ilişkileri olan ülkeler aynı renk kümeler altında gruplandırılmıştır. Dolayısıyla mavi renkli kümede yer alan Birleşik Krallık, ABD ve İspanya’nın; kırmızı renkli kümede Suudi Arabistan, Mısır, Malezya ve Umman’ın; yeşil renkli kümede Avustralya, Endonezya ve Yeni Zelanda’nın; mor renkli kümede Hindistan ve Güney Afrika ile sarı renkli kümede Çin ve Pakistan’ın kendi grupları arasındaki ilişkililik düzeyi yüksek olduğu söylenebilir.

Şekil 3: Girişimci Esnekliği ile İlgili Çalışmalarda Ortak Yazarlığın Ülkeler Bağlamında Ağ Haritası

Anahtar kelimeler arasındaki bağlantıları görebilmek ve girişimci esnekliği alanındaki en önemli ve sık başvurulan kavramları belirleyebilmek için anahtar kelime analizi konuyla ilgili çalışma alanlarının tanımlanmasına katkıda bulunmaktadır (Candeias Fernandes & Franco, 2022). Buna göre girişimci esnekliği alanında yayınlanan makalelerde anahtar kelimeler arasındaki bağlantıları tespit edilebilmesi amacıyla ortak anahtar kelime (co-occurrence of keywords) analizi yapılmıştır. (Şekil 4). Toplam 358 anahtar kelimedenden en az üç kez geçen (ortak üç kelime) 20 kelime arasında ilişki oluşmuştur. Bu analizde anahtar kelimelerde girişimci esnekliği alanıyla ilgisi olmadığı düşünülen ve yinelenen bazı kelimelerde veri temizleme yapılmış ve bazı kelimeler (değişken, analiz yöntemi, ülke ismi gibi) anahtar kelime listesinden çıkarılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Böylece anahtar kelimeler arasında oluşan bağlantılar Şekil 4'te görselleştirilmiştir.

Şekil 4: Girişimci Esnekliği ile İlgili En Sık Kullanılan Anahtar Kelimeler Ağ Haritası

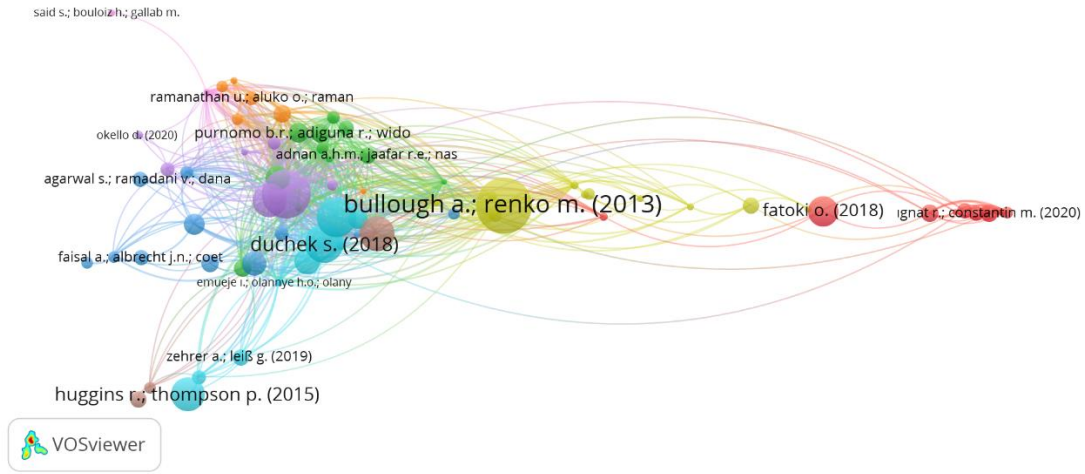
Şekil 4'e göre kırmızı, yeşil, mavi, mor ve sarı renklerle gösterilen daireler anahtar kelimeleri, aynı renklerdeki bağlantılar ise kelimeler arasındaki ilişkileri ortaya koymaktadır. Her renk grubu oluşturulan anahtar kelime kümesini göstermektedir. Buna göre en sık tekrar eden anahtar kelimenin "girişimci esnekliği"

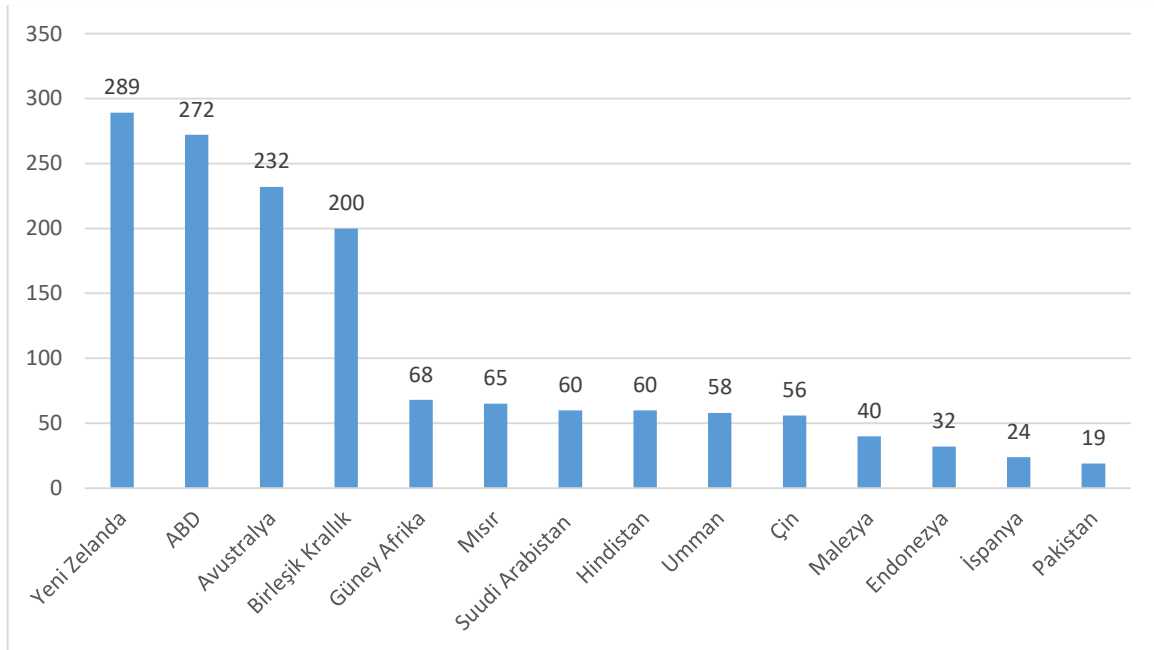

Şekil 6: Girişimci Esnekliği ile İlgili Çalışmaların Doküman Bazında Bibliyografik Eşleşme Ağ Haritası

Girişimci esnekliği ile ilgili doküman bazında yapılan bibliyometrik eşleşme analizi Şekil 6’da gösterilmektedir. 9 kümeye bölünmüş 108 makaleyi birbirine bağlayan VOSviewer program kriterlerinde belgenin minimum atıf sayısı iki olarak tutulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre, 186 atıf ile Bullough, A. &Renko, M. (2013)’nin “Entrepreneurial resilience during challenging times” başlıklı makalesi, 143 atıf ile Branicki, L.J. ve ark. (2018)’nin “How entrepreneurial resilience generates resilient SMEs” başlıklı makalesi ve 92 atıf ile Corner, P.D. ve ark. (2017)’nin “Entrepreneurial resilience and venture failure” isimli çalışmalarının birlikte en çok atıf alan çalışmalar olduğu ortaya çıkmıştır. Şekil 6, genel anlamda her grubun altındaki yazarların kendi içlerinde birbirlerine yakın bir ilişki içerisinde olduğunu da göstermektedir.

Şekil 7: Girişimci Esnekliği ile İlgili Atıf Yapılan Ülkelerin Atıf Sayısına Göre Dağılımı

Şekil 7 incelendiğinde, girişimci esnekliği ile ilgili en fazla atıf yapılan ülkelerin atıf sayısına göre dağılımı sırasıyla Yeni Zelanda, ABD, Avustralya, Birleşik Krallık, Güney Afrika, Mısır, Suudi Arabistan, Hindistan, Umman, Çin, Malezya, Endonezya, İspanya ve Pakistan olduğu görülmektedir. Yayınlanan makalelerin diğer araştırmacılar tarafından da kullanılması ve desteklenmesi, çalışmaların atıf değerini artırmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi, küreselleşme, krizler ve son yıllarda önemi iş dünyasında da artmaya başlayan dijitalleşme işletmeleri değişime ve yeniliğe zorlamıştır. Bu anlamda girişimcinin bu değişimlere yanıt verebilmesi, çevresel dönüşümlere uyum sağlayabilmesi ile zorlu durumların üstesinden gelebilme yeteneği girişimci esnekliğiyle açıklanmaktadır. Başka bir deyişle bugünün işletmelerinin rekabet stratejilerinde (hiper rekabet stratejileri gibi) yeni girişimcilerin kazandırılması gereken bir niteliği olarak açıklanabilir. Bundan dolayı küresel eğilimleri görebilmek adına yönetim alanındaki yeni yaklaşımların bibliyometrik analiz metoduyla incelenmesi bu alanda araştırma yapan ve yapacak olan araştırmacılara yol gösterdiği düşünülmektedir. Bibliyometrik analizler, belirli bir alanın evrimsel farklarını açığa çıkarılmasını sağlarken aynı zamanda yeni alanlara ışık tutmaktadır (Donthu ve ark., 2021). Bu anlayıştan yola çıkarak çalışmanın amacı, Scopus veri tabanından ulaşılan “entrepreneurial resilience” (girişimci esnekliği) konusuyla ilgili çalışmaların yer aldığı dergilerde 2013-2023 yılları arasında yapılan makalelerin yıllar içinde göstermiş oldukları eğilim, betimsel analiz yöntemi ve haritalama metodu kullanılarak ortaya koyulmuştur. Çalışmada, Scopus veritabanından elde edilen makalelerin yıllara göre dağılımı, ülkelere göre dağılımı, en üretken dergiler ve dergilerin etkinlikleri, çalışmaların yazarlara göre dağılımı ve en üretken yazarlar ile ortak yazarlığın ülkeler bağlamında analizi, ortak anahtar kelime analizi ve anahtar kelimelerin zamansal analizi, çalışmaların doküman bazında bibliyografik eşleşme analizi ve atıf yapılan ülkelerin dağılımını gösteren atıf analizi yapılmıştır.

Girişimci esnekliği ile ilgili çalışmalara bakıldığında yıllar bazında özellikle 2020 yılından itibaren girişimci esnekliğine ilişkin yayınların artmaya başladığı görülmüştür. Bunun bir nedeni, ilgili literatürde de belirtildiği üzere 2020 yılının başlarında dünyayı etkisi altına alan küresel salgın krizinin etkilerinin olabileceği ve bundan dolayı araştırmacılar için üzerinde çalışılan güncel bir konu olması beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir. Sonuçta girişimci esnekliği beklenmedik, zor koşullar ve potansiyel krizlere karşı girişimcilerin yanıt verebilme ve uyum sağlayabilme kapasitesini ortaya koymaktadır. Bu nedenle yıllar itibarıyla de görüldüğü üzere özellikle 2020 yılı ve sonrası girişimci esnekliği konusuna ilişkin yayın sayısının arttığı, 2023 yılının tamamlanmamış olması nedeniyle yıl sonuna kadar veri tabanına eklenen yayınlarda dâhil edilerek yapılacak ilerideki çalışmalarla trendle ilgili gelişmeleri görmek mümkün olacaktır. Ayrıca konuyla ilgili en fazla yayına sahip yazarlar incelendiğinde girişimci esnekliği anlayışının henüz gelişmekte olan bir konu olduğu söylenebilir. Bu durum yayın sayısının görece az olmasından ileri sürülebilir. Öte yandan elde edilen bulgulara bakıldığında ortak anahtar kelimeler bazında en çok kullanılan kelimenin girişimci esnekliği kavramı olduğu görülmüştür. Bu sonuç ta beklenen bir durum olduğu söylenebilir. Ancak bu noktada şunu belirtmek gerekir, kavramın yıllar itibarıyla özellikle 2021 yılının sonlarından 2022 yılının başlarına doğru kavramla ilişkili kriz, Covid 19, pandemi, girişimcilik tutkusu gibi kavramların öne çıktığı görülmektedir. Dolayısıyla girişimcilerin yeni bir girişimde bulunurken karşılaşılabileceği riskler karşısında geliştirdiği esneklik ve ani değişimler karşısında uyum sağlayabilme yeteneğinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra girişimci esnekliğinin ülkeler açısından dağılımları en fazla atıf alan ülkelere göre değerlendirildiğinde ise, girişimciliğin yoğun olarak yaşandığı ülkelere ve girişimciler için yeni pazarların ortaya çıktığı ülkelere doğru bir eğilim olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca bu noktada yerli literatüre kavramın kazandırılması adına Türkiye adresli girişimci esnekliği çalışmalarına ilişkin araştırmalar ile Türkiye’deki durum ele alınıp ülkeler özelinde değerlendirmeler yapılabilir.

Çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak sadece SCOPUS veri tabanı üzerinden 18.09.2023 tarihine kadar erişimi sağlanan makalelerin incelenmiş olmasıdır. Bu nedenle gelecek dönemde çalışmada kullanılan analiz yöntemleri WOS, EBSCO Host, JSTOR gibi farklı veri tabanlarına da uygulanabilir; ayrıca Citespace, Pajek ve Rstudio gibi farklı görsel haritalama programlarını kullanarak karşılaştırma yapılabilir. Ayrıca girişimci esnekliği konusuyla ilgili olarak, ileride yapılacak çalışmalar öne çıkan bu araştırma konularının her biriyle ilgili içerik analizi ya da nicel araştırma yöntemleriyle de derinlemesine incelenebilir. Öte yandan konunun iyi anlaşılabilmesi için daha fazla çalışmaların yapılabilmesi ve farklı değişkenler ile ilişkilerinin ele alınması önerilebilir.

Özellikle günümüz iş dünyasını etkileyen makro düzeydeki değişimler örgütlerinde yapılarını dönüştürmekte ve dönüşen iş modelleri ile de sürdürülebilir bir işletme için farklı girişimcilik yetenekleri ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı girişimcilerin riskli ve zorlu durumlar karşısında farklı seviyelerde yetenek, beceri ve bilgiye sahip olabilmemesinin önemi bugünün işletmelerinin sürdürülebilirliği için gün geçtikçe artmaktadır. Bu bağlamda girişimcilerden beklenen ilk anda fırsatları görüp, analiz edip ve değerlendirebilmesinin yanı sıra, günümüzün dinamik iş çevresi girişimcilik becerilerini esneklik başta olmak üzere hız, empati, dayanıklılık ya da çeviklik gibi yeteneklere bağlamaktadır. Bundan dolayı girişimci

esnekliğinin işletmelerin dönüşüm sürecinde, değişime uyum sağlayabilmesinde ve çağa ayak uydurabilmesinde başarılı olabilmeleri için etkin yönetim becerilerinden biri olduğu aşikardır. Bu bağlamda kavramın yerli literatür açısından da önemini artırılması ve özellikle örgütsel çeviklik, stratejik çeviklik, çevik liderlik, sürdürülebilirlik ve dayanıklılık gibi konularla da çalışılması önerilmektedir. Son olarak bu çalışmanın, ilgili literatür boşluğunun da giderilmesine yönelik yönetim bağlamında yeni bir anlayışı yansıtan girişimci esnekliği alanında araştırma yapacak ileriki çalışmalara bütüncül bir ışık tutacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Abbas, A. F., Jusoh, A. B., Mas'od, A., & Ali, J. (2020). Bibliometric analysis of global research trends on electronic word of mouth using Scopus database. *Journal Of Critical Reviews*, 7(16): 405-412.
- Bernard, M.J. & Barbosa, S.D. (2016). Resilience and entrepreneurship: A dynamic and biographical approach to the entrepreneurial act. *M@n@gement*, 19(2): 89-121,
- Borges, P., Franco, M., Carvalho, A., dos Santos, C. M., Rodrigues, M., Meirinhos, G., & Silva, R. (2022). University-Industry Cooperation: A Peer-Reviewed Bibliometric Analysis. *Economies*, 10(10):255. <https://doi.org/10.3390/economies10100255>
- Branicki, L. J., Sullivan-Taylor, B. & Livschitz, S. R. (2018). How entrepreneurial resilience generates resilient SMEs. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 24(7): 1244-1263. <https://doi.org/10.1108/IJEBR-11-2016-0396>
- Bullough, A. & Renko, M. (2013). Entrepreneurial resilience during challenging times. *Business Horizons*, 56(3): 343-350. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2013.01.001>
- Bürgel, T.R., Hiebl, M.R. & Pielsticker, D. I. (2023). Digitalization and entrepreneurial firms' resilience to pandemic crises: Evidence from COVID-19 and the German Mittelstand. *Technological Forecasting & Social Change*, 186, <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.122135>
- Candeias Fernandes, A. J. & Franco, M. (2022). The role of entrepreneurial resilience in forms of collaboration: a systematic literature review with bibliometric analyses. *EuroMed Journal of Business*, 17(4): 752-789. <https://doi.org/10.1108/EMJB-05-2021-0075>
- Cobo, M. J., López-Herrera, A. G., Herrera-Viedma, E. & Herrera, F. (2011). Science mapping software tools: Review, analysis, and cooperative study among tools. *Journal of the American Society for information Science and Technology*, 62(7): 1382-1402.
- Cobo, M. J., López-Herrera, A. G. & Herrera-Viedma, E. (2015). A relational database model for science mapping analysis. *Acta Polytechnica Hungarica*, 12(6): 43-62.
- Corner, P. D., Singh, S. & Pavlovich, K.(2017). Entrepreneurial resilience and venture failure. *International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship*,35(6): 687-708, <https://doi.org/10.1177/0266242616685604>
- Çinbilgel, İ. ve Ergün, G.S. (2022). Scopus Veritabanı Üzerinde Ekoturizmin Bibliyometrik Analizi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 10 (2): 1053-1065.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of business research*, 133, 285-296.
- Duchek, S. (2018). Entrepreneurial resilience: A biographical analysis of successful entrepreneurs. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 14(2): 429–455. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s11365-017-0467-2>
- Gerçek, M. ve Yılmaz Börekçi, D. (2019).“Resilience” Kavramına Örgüt Bağlamında Türkçe Karşılık Önerileri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (2): 198-213.
- Gülbahar, Y. (2020). Girişimci Esnekliği Üzerine Kuramsal Bir İnceleme. *EUropean Journal of Managerial Research (EUJMR)*, 4(6): 131-148. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eujmr/issue/56394/771300>
- Mohammadifar, Y., Naderi, N., Khosravi, E. & Karamian, F. (2022). Developing a Paradigm Model for Resilience of Rural Entrepreneurial Businesses in Dealing With the COVID-19 Crisis; Application of Grounded Theory in Western of Iran. *Frontiers in Public Health*, 10:833909. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.833909>
- Nasser, W. H. (2021). Innovation capital, sustainable entrepreneurial orientation, and the moderating role of entrepreneurial resilience. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 9(3): 73-85.
- Purnomo, B.R., Adiguna, R., Widodo, W., Suyatna, H. & Nusantoro, B.P. (2021), Entrepreneurial resilience during the Covid-19 pandemic: navigating survival, continuity and growth, *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*,13(4): 497-524. <https://doi.org/10.1108/JEEE-07-2020-0270>
- Rezaei-Moghaddam, K., Badzaban, F. & Fatemi, M. (2021). Entrepreneurial resilience of small and medium-sized businesses among rural women in Iran. *The Journal of Agricultural Education and Extension*, 1-24. <https://doi.org/10.1080/1389224X.2021.1985539>
- Santos, S.C., Liguori, E.W. & Garvey, E. (2023). How digitalization reinvented entrepreneurial resilience during COVID-19. *Technological Forecasting & Social Change*, 189, <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122398>
- Sari, P. A., Sari, W. P. & Rinaldo, D. (2022). Business performance during the COVID-19 crisis: a major contribution of entrepreneurial resilience. *Public Policy Studies/Studia z Polityki Publicznej*, 9(2): 63-82.
- Savolainen, T., Ikonen, M. & Nurmenniemi, H. (2016, September 15-16). Trust and Resilience in Entrepreneurial Perspective: Empirical Findings From the Developments in Entrepreneurs' Stories. *Proceedings of The 11th European Conference on Innovation and Entrepreneurship*, The JAMK University of Applied Science Jyväskylä, Finland. p. 726.
- Sharma, S. & Rautela, S. (2022). Entrepreneurial resilience and self-efficacy during global crisis: study of small businesses in a developing economy. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 14(6): 1369-1386. <https://doi.org/10.1108/JEEE-03-2021-0123>

- Stanickova, M. & Melecký, L. (2018). Understanding of resilience in the context of regional development using composite index approach: the case of European Union NUTS-2 regions, *Regional Studies, Regional Science*, 5(1): 231-254. <https://doi.org/10.1080/21681376.2018.1470939>
- Sun, J., Buys, N., Wang, X. & McAuley, A. (2011). Using the concept of resilience to explain entrepreneurial success in China. *International Journal of Management and Enterprise Development*, 11(2-4): 182-202.
- Van Eck, N. & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2): 523-538.
- Yılmaz Börekçi, D. ve Gerçek, M. (2018). "Resilience" Kavramının Sosyal Bilimlerde Türkçe Kullanımları Bağlamında Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30): 41 – 52.
- Zan, B. U. (2019). Doğrudan Atıf, Ortak Atıf ve Bibliyografik Eşleşme Yaklaşımlarına Dayalı Olarak Araştırma Alanlarının Değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14 (2): 501-516.
- Zehrer, A. & Leiß, G. (2019). Family entrepreneurial resilience – an intergenerational learning approach. *Journal of Family Business Management*, <https://doi.org/10.1108/JFBM-09-2018-0037>